

1879 a byl ochranou kapitalistických věřitelů proti dlužníkům postiženým důsledky této krize. Ochranou proti vzrůstající zločinnosti je zákon *proti zahalecům a tulákům* č. 108/1873 ř.z. Policejní dohled podle tohoto zákona se stal účinným nástrojem.

Obdobný charakter měly i zákony *o donucovacích pracovnách a polepšovacích ústavech* z r. 1885 č. 89 a 90 ř.z., které nově upravily tyto instituce, známé již právu dřívějšímu. Obavy ze vzrůstu anarchistických útoků vyvolaly v život podle vzoru Anglie a Německa zákon *o třaskavinách* č. 134/1885 ř.z. s velmi přísnými trestními sazbami. Četné zákony upravující společenské vztahy povahy hospodářské, obsahovaly také ustanovení trestní.

B. Trestní právo hmotné v Československu

Vznik Československé republiky vyvolal mimo jiných i problém, které právo bude v novém státě platit. Nová republika se s touto otázkou vypořádala ve svém prvním zákoně (z. č. 11/1918 Sb.) v tzv. recepční normě. Účel zákona je vyjádřen hned v úvodu: „Aby zachována byla souvislost dosavadního řádu právního se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu...“, stanoví pak čl. II. že „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony zůstávají prozatím v platnosti“. Znamená to že ČSR recipovala dosavadní právo do nového státu. V oblasti trestního práva hmotného to konkrétně znamenalo, že zůstal v platnosti „Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích“ z r. 1852 se změnami a doplňky. Na Slovensku pak platil uherský trestní zákon z r. 1878 a zákon o přestupcích z r. 1879. Tak jako v jiných právních odvětvích dochází i v trestním právu po celé období existence první ČSR ke snahám o unifikaci (sjednocení) práva. Za tím účelem bylo při vládě ČSR zřízeno i ministerstvo unifikací. Bylo však mezi všemi ústředními orgány úřadem nejbezmocnějším.

Jako první pokus o unifikaci trestního práva byla pod záštitou ministerstva spravedlnosti v květnu 1921 vypracována osnova obecné části trestního zákona, publikována pod názvem Prozatímní návrh obecné části trestního zákona.

Základem obecné části bylo rozdělení trestných činů na zločiny a přečiny, přičemž kritériem tohoto dělení byla tzv. nízká pohnutka činu. Vlastní

kvalifikace trestného činu, resp. kvalifikace pohnutek byla ponechána z největší části soudci, který se měl řídit jen velmi neurčitým pokynem osnovy zákona, že trest žaláře měl být uložen v případech „... kdy čin byl spáchán z hrubé zjištěnosti, surovosti, zahálčivosti, nestoudnosti, zlomyslnosti nebo jiné nízké pohnutky“.

Toto rozlišování mezi zločinem a přečinem nalézá pak v osnově vyjádření v celé řadě ustanovení, nejtypičtější ovšem v ustanovení o výkonu trestu.

Mezi instituce osnovy patřilo především neurčité odsouzení, jež mělo být nově zavedeno do československého práva. Trest odnětí svobody osob mladších třiceti let měl být vykonáván v tzv. polepšovnách dospělých po dobu přesně neurčenou. Soud v odsuzujícím rozsudku stanovil jen krajní a nejzazší mez výkonu trestu, přičemž faktická délka trestu odnětí svobody závisela na chování odsouzeného během výkonu trestu. Tuto instituci pokládala právní věda za jeden z nejrozhodnějších úspěchů stoupenců pozitivistické školy, zvláště pokud šlo o teorii tzv. účelové reakce, jejímž účelem byla preventivní ochrana společnosti. Neurčité odsouzení mělo svůj vzor v italské osnově představitele pozitivistického směru Ferriho. Neurčité odsouzení umožňující prodloužení trestu, záviselo v podstatě na rozhodnutí vězeňského soudu.

Novinkou v osnově zákona byla i tzv. zabezpečovací zařízení, jimiž byly donucovací pracovny, do kterých mohli být provinilci odsuzováni na dobu od jednoho do deseti let, nebo převychovatelný, ve kterých nebyla délka pobytu zákonem stanovena a mohla být prodlužována na neurčito.

Pokud jde o práva politických vězňů, bylo pro návrh nové úpravy charakteristické, že osnova odkazovala na ministerské nařízení a nezaručovala tak ani minimální práva, která byla zaručena politickým vězňům právním řádem bývalého Rakousko-Uherska.

Osnova sice neobsahovala trest smrti jako hlavní trest, ale zároveň tuto relativně pokrokovou zásadu prolomila v ustanoveních o stanném právu a rovněž i tím, že dávala možnost uložit trest smrti doživotně odsouzenému pachateli v případě, že by znovu spáchal zločin, pro který již byl odsouzen.

Podmínečné odsouzení bylo v podstatě převzato ze zákona 562/19 Sb. přičemž se státní moc snažila omezit tzv. šablonovité jeho používání a zavést jej jako trest skutečně výjimečný.

Dalším významnějším rysem obecné části osnovy byla volnost soudcovského uvažování, která byla uplatněna zejména při hodnocení pohnutek trest-

ných činů. Úzké vymezení volnosti soudcovského rozhodování zdůvodňovala osnova obavami, které měla vláda z národnostních a třídních bojů.

Po projednání obecné části bylo ihned přikročeno k přípravě zvláštní části trestního zákona, která byla skončena v červenci 1924. Zároveň byla revidována obecná část. V roce 1926 uveřejnilo ministerstvo návrh trestního zákoníku pod názvem *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*. Ministerstvo se přitom distancovalo od komise pro reformu trestního zákonodárství s poukazem na to, že za výsledky práce odpovídají členové komise, jejíž složení bylo záměrně výlučně „odborné“. Ministerstvo se tak zbavovalo jakékoliv odpovědnosti. Tato skutečnost, vyvolaná především potřebami jednotlivých politických stran v Národním shromáždění, již předem odsoudila kodifikační práce k nezdaru.

Charakteristickým rysem zvláštní části připravované osnovy je úprava tzv. politických deliktů, jako např. trestné činy proti republice, úklady o republiku, vyzvědačství, nedovolené zpravodajství, trestné činy proti vůli lidu, záští proti ústavním činitelům nebo osobování si jejich moci a další, které jsou vesměs převzaty ze zákona na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. Také odůvodnění k trestným činům obsažených v těchto hlavách se rovněž odvolává na zprávu ústavně právního výboru poslanecké sněmovny Národního shromáždění k zákonu na ochranu republiky.

K celkové kodifikaci trestního práva však nedošlo, ačkoliv autoři připravované osnovy měli snahu ji budovat na stejných základech jako pověstný zákon na ochranu republiky. Převládá prostě legislativní konzervatismus, pro vládnoucí kruhy v této době charakteristický, jež byl pro ně i politicky nejpohodlnější.

Kromě této tzv. profesorské osnovy trestního zákona z r. 1926 byla v r. 1937 vypracována ještě tzv. úřednická osnova trestního zákona. Ani ta však nebyla přijata. Unifikační pokusy tak v oblasti trestního práva po celé období předmnichovské republiky k žádnému cíli nevedly.

Dualismus trestního práva vyplývající z platnosti dvou trestních zákonů a tím i jeho nepřehlednost byly umocněny ještě vydáním řady vedlejších zákonů, které měly trestněprávní charakter.

Za předmnichovské republiky byla vydána celá řada těchto zákonů vedlejších. Zmíníme se jen o nejdůležitějších z nich.

Jako přímý důsledek hospodářských nesnází způsobených imperialistickou válkou byl vydán v r. 1919 zákon o *trestání válečné lichvy*, později upra-